

Lærervejledning

I alle danskforløb i fortælleid.dk er der mulighed for især at arbejde med

- Mundtlig fremstilling
- Kropssprog
- Fortolkning

Mange fortællinger kan stå alene og give eleverne en æstetisk oplevelse. En efterfølgende klassesamtale kan runde oplevelsen og forståelsen af.

I alle forløbene skal eleverne have en forforståelse for den tekst, de skal høre, de skal arbejde med teksten, og de skal reflektere over, hvad de har lært.

Forforståelsen gives ud fra en fællessamtale om billedark/introark. Eleverne kan evt. selv finde flere oplysninger.

Forløbene kan anvendes i uddrag eller i deres helhed, fx

- 2-4 lektioner (Indskoling)
- 2-6 lektioner (Mellemtrin)
- 2-8 lektioner (Udskoling)

På alle klassetrin skal eleverne arbejde med de 4 kompetenceområder og de tilhørende kompetencemål

- Læsning
- Fremstilling
- Fortolkning
- Kommunikation

Færdigheds- og vidensområderne giver retning på arbejdet (obligatorisk), og færdigheds- og vidensmålene giver inspiration til arbejdet (vejledende).

Ofte består et undervisningsforløb af stof fra flere forskellige områder.

Da fortælleid.dk bygger på mundtlige fortællinger, vil det være naturligt at lægge fokus på netop dette område.

Hvad er det, den mundtlige fortælling kan?

Hvad kan eleverne lære af at arbejde med?

- Mundtlig fremstilling
- Kropssprog
- Fortolkning

Eleverne vil opleve fortællere, der med deres mundtlige fremstillinger, brug af kropssprog og stemme lægger deres forståelse og fortolkning ind i fortællingerne.

Det kan eleverne lade sig inspirere af, når de skal læse op, fortælle og fortolke.

Den sidste balkjole

Udskoling (7.-9. klasse)

Målet med at arbejde med tekster af kanonforfatterne er, at eleverne får kendskab til nogle af de bedste og mest betydningsfulde forfattere inden for dansk litteratur gennem en eller flere af deres tekster. Eleverne får indblik i, hvordan det var at leve på den tid, hvor teksterne er skrevet, og de bliver præsenteret for mange forskellige skrivemåder. Ældre dansk litteratur og kultur bliver en del af deres bagage.

I forhold til Fælles Mål vil det især være nedenstående, der kommer i spil.

Fortolkning (Undersøgelse, Fortolkning, Vurdering, Perspektivering)

Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster.

Kommunikation (Krop og drama, Sproglig bevidsthed)

Eleven kan deltage reflekteret i kommunikation i komplekse formelle og sociale situationer.

Mål

Du kan fortælle om Herman Bang og det moderne gennembrud.

Du kan med eksempler fortælle om kvinders status på Herman Bangs tid.

Du kan gøre rede for fortællerens brug af stemme og kropssprog.

Du kan beskrive ligheder og forskelle på mundtlig fortælling og mundtlig oplæsning.

Tidsforbrug: 2-8 lektioner

Aktivitet

Til læreren	Elevaktivitet
Eleverne får en kort baggrundsviden om Herman Bang, Det moderne gennembrud og kvindefrigørelse, og/eller de søger selv informationer på computer eller iPad.	Introark Samtale om introarket Analyse af fotoet af Herman Bang. Hvilket indtryk af Herman Bang giver fotoet? Samtale om kvindefrigørelse.
Efter 1. lytning skal eleverne hver især eller parvis skrive et resume af fortællingen.	Resume Lyt til fortællingen. Lav et resume af novellen.
Derefter sættes handlingen ind i berettermodellen.	Berettermodellen Sæt handlingen ind i berettermodellen.
Efter 2. lytning eller under lytningen skal eleverne lave en personliste. Par- eller gruppevis sammenligner og justerer eleverne deres personlister og skriver karaktertræk ned.	Personliste og personkarakteristik Lyt til fortællingen 2. gang. Lav en personliste og en personkarakteristik.
Under og efter 3. lytning skal eleverne enkelt- eller gruppevis skrive noter til det, de observerer, og gøre rede for fortællerens kropssprog og fortællemåde.	Kropssprog og stemme Lyt til fortællingen 3. gang. <ul style="list-style-type: none"> Læg mærke til fortællerens kropssprog og stemme. Beskriv, hvad I lægger mærke til om kropssprog og stemme.
Teksten fortolkes i fællesskab i klassen.	Samtale om novellen (fortolkning).
Eleverne lytter til en oplæsning af hele den originale novelle. De skal finde ud af, hvad der udelades i den mundtlige fortælling, og hvad der fortolkes og tilføjes af fortælleren.	Forskelle og ligheder mellem den mundtlige fortælling og den mundtlige oplæsning Lyt til en oplæsning af den originale novelle. Noter forskelle og ligheder.
Ved hjælp af spørgsmål bliver der sat fokus på de ting, der udelades i fortællingen.	Detaljer fra den mundtlige oplæsning Besvar spørgsmålene
Forskelle, ligheder og detaljer diskuteres i fællesskab i klassen.	Samtale om ligheder, forskelle og detaljer.
Afsluttende refleksion	Refleksion Udfyld refleksionsarket

Supplerende stof:

Den sidste balkjole

[Forskelle og ligheder mellem den mundtlige fortælling og den mundtlige oplæsning](#)

Efter arbejdet med *Den sidste balkjole* som fortælling, kan eleverne høre en oplæsning af den originale tekst. I dette arbejde kan der drages paralleller mellem, hvilke ligheder og forskelle der er imellem at høre teksten som en fortælling, hvor ikke alt kommer med, og at høre en mundtlig oplæsning, hvor alt kommer med.

<https://www.youtube.com/watch?v=8wpXNG115eM>

Større opgave, som kan laves på baggrund af fortællingen og oplæsningen

- Lav en collage enten på computer, iPad eller ved at klippe-klistre.
- Collagen skal vise din/jeres tolkning af novellen *Den sidste balkjole*.
- Store collager kan fremstilles og fremvises gruppevis.

Hvis der skal klippe-klistres skal der fremskaffes blade, saks og limstifter.

Supplerende læsning

Den sidste balkjole og *Frøkenen* som tekst kan bl.a. hentes på dansk.gyldendal.dk, hvis skolen har abonnement.

Den sidste balkjole kan også hentes her:

<http://www.net-uv.dk/dansk/Tekster/Herman%20Bang%20-%20Den%20sidste%20Balkjole.pdf>

Den sidste balkjole

Introark

Målet med at arbejde med tekster af kanonforfatterne er, at I får kendskab til nogle af de bedste og mest betydningsfulde forfattere inden for dansk litteratur gennem en eller flere af deres tekster. I får indblik i, hvordan det var at leve på den tid, hvor teksterne er skrevet, og I bliver præsenteret for mange forskellige skrivemåder. Ældre dansk litteratur og kultur bliver en del af jeres bagage.

Den sidste balkjole er skrevet i 1887 af Herman Bang. Det er tiden for *Det moderne gennembrud* fra ca. 1870 – 1890. *Nådsensbrød* af Henrik Pontoppidan udkom samme år i *Fra Hytterne*.

Det moderne gennembrud viser verden, som den er. I *Romantikken*, som gik forud for denne periode, blev alt idylliseret. I både *Den sidste balkjole* og *Nådsensbrød* er det kvinders stilling i samfundet, der belyses,

Herman Bang levede fra 1857-1912.

Han er på listen over de obligatoriske kanonforfattere, som I skal stifte bekendtskab med.

Dansk litteraturs kanon

Folkeviser

Ludvig Holberg

Adam Oehlenschläger

N.F.S. Grundtvig

St. St. Blicher

H.C. Andersen

Herman Bang

Henrik Pontoppidan

Johannes V. Jensen

Martin Andersen Nexø

Tom Kristensen

Karen Blixen

Peter Seeberg

Tove Ditlevsen

Henrik Ibsen

© [Det Kongelige Bibliotek/Creative Commons \(CC BY-NC-ND 3.0\)](#)

Herman Bang. Fotograf: H. Tönnies.

Nationalmuseet har lavet et materiale om *Det moderne gennembrud*. Her kan du læse et uddrag, som fortæller om kvinders stilling i samfundet:

Kvindefrigørelse

For borgerskabets kvinder er selve meningen med livet at blive gift og træde ind i rollen som hustru og moder. I borgerskabet anses kvinder ikke for selvstændige væsener, som kan forme deres eget liv.

*Faktum er da også, at kvinderne er handlingslammede, fordi de er økonomisk afhængige af deres mænd. Som kvinde i borgerskabet får man ofte ingen uddannelse, men bliver i stedet opdraget i hjemmet og på en særlig pigeskole, hvor man lærer om de huslige pligter og opdrages til at være en god og tålmodig hustru. Når man bliver gift, er der ingen vej tilbage. Skilsmisse er ikke en mulighed, da man som kvinde mister sine børn og samtidig kaster skam over familien og sig selv. Skilsmisse er på det nærmeste en forbrydelse, og man bliver behandlet derefter. Samtidig mister man retten til at gifte sig igen. At være ugift er heller ingen lykke – det kaldes ikke »single« som i dag, men »skyggetante«. Som man næsten kan høre, er en skyggetante en person, der står i baggrunden og lever på andre familiers eller sin egen families penge. Herman Bang skriver i novellen *Den Sidste Balkjole* om frøken Antonie, der længes efter et bal som i sine unge dage. Antonie er kun 30 år, men alligevel lykkes det hende ikke at blive inviteret til doktorfruens bal som andet end tilskuer til de unges dans. Da hun har modtaget den besked, går hun ind og græder bitre tårer ned i sin balkjole over sin forspildte ungdom, og at det nu er for sent for hende at gifte sig og dermed få et værdigt liv.*

https://natmus.dk/fileadmin/user_upload/natmus/undervisning/dokumenter/dk_historier/det_moderne_gennembrud_2.pdf

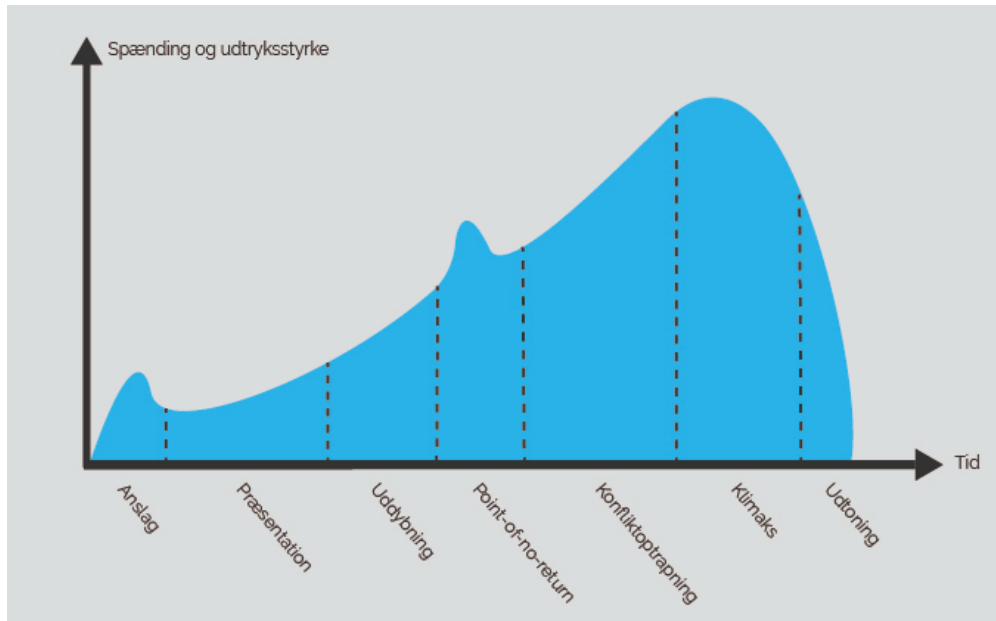
Resume

Skriv et resume af fortællingen.

Den sidste balkjole

Berettermodellen

Sæt novellens handling ind i berettermodellen.

Anslag	
Præsentation	
Uddybning	
Point og no return	
Konfliktoptrapning	
Klimaks	
Udtoning	

Den sidste balkjole

Personliste og personkarakteristik

Lav en personliste og en karakteristik af de enkelte personer.

Personliste	Personkarakteristik

Den sidste balkjole

Forskelle og ligheder mellem den mundtlige fortælling og den mundtlige oplæsning

Hvordan adskiller den mundtlige fortælling sig fra oplæsningen af novellen?

Gør rede for forskelle og ligheder.

Den mundtlige fortælling	Den mundtlige oplæsning

Forskelle og ligheder mellem den mundtlige fortælling og den mundtlige oplæsning - lærerark

Gør rede for forskelle og ligheder.

Den mundtlige fortælling	Den mundtlige oplæsning
<p>Mange detaljer udelades.</p> <p>Vi hører ikke om pastor Wiberg, guvernanten, sognefogeden og mølleren.</p> <p>Vi hører ikke, at pigerne blev undervist af Wibergs guvernante.</p> <p>Vi hører ikke, at Otto har forlovet sig med en pige, hvis far er konsul, der tjener tresindstyvetusinde om året.</p> <p>Fortælleren tolker og siger, at han har forlovet sig med en pige, der var smuk og rig.</p> <p>Fortællerens stemme og kropssprog giver også en fortolkning.</p>	<p>Læseren får alle tekstens detaljer med.</p> <p>Teksten læses op med betoning, men der ændres ikke på teksten.</p>

Den sidste balkjole

Detaljer fra den mundtlige oplæsning

Lyt til den mundtlige oplæsning og prøv at besvare spørgsmålene.

Hvem spillede klaver sammen med fru Hansen i præstegården til fødselsdage?
Hvilke frugter håbede søstrene, der ville komme mange af?
Hvor sad søstrene om foråret?
Hvad lavede sognefogeden og mølleren sidst på sommeren?
Hvad plukkede Emma og Antonie til kakkelovnen?
Hvilke køretøjer brugte forpagteren, sognefogeden og doktoren?
Hvilken plads ved vinduet skiftes Emma og Antonie til at sidde på?
Hvad hed doktorens hest?
Hvem havde undervist søstrene?
Hvorfor syntes præstefruen, at sønnen havde fundet et godt parti?
Hvorfor var det et velegnet arbejde for Emma at blive lærerinde for mindre børn?

Den sidste balkjole

Detaljer fra den mundtlige oplæsning - lærerark

Lyt til den mundtlige oplæsning og prøv at besvare spørgsmålene.

Hvem spillede klaver sammen med fru Hansen i præstegården til fødselsdag?	guvernanten
Hvilke frugter håbede søstrene, der ville komme mange af?	moreller
Hvor sad søstrene om foråret?	i vinløvslysthuset
Hvad lavede sognefogeden og mølleren sidst på sommeren?	kørte hø ind
Hvad plukkede Emma og Antonie til kakkelovnen?	rønnebær
Hvilke køretøjer brugte forpagteren, sognefogeden og doktoren?	almindelige hestevogne, og forpagteren købte også en landauer
Hvilken plads ved vinduet skiftes Emma og Antonie til at sidde på?	forhøjningen
Hvad hed doktorens hest?	Lise
Hvem havde undervist søstrene?	guvernanten
Hvorfor syntes præstefruen, at sønnen havde fundet et godt parti?	den forlovedes far, konsulen, tjente tresindstyvetusinde om året
Hvorfor var det et velegnet arbejde for Emma at blive lærerinde for mindre børn?	(man behøver jo ikke så meget for at lære sådan små kræ at stave og tabellen)

Ordforklaringer

Guvernanten: Guvernanten er ansat på præstegården som privatlærerinde af præstefamilien Wiberg. Hun sørger for opdragelse og undervisning. Her går Emma og Antonie i skole.

Vinløvslysthuset: Vinløvslysthuset er et lysthus med blade fra vinstokke.

Landauer: En landauer er et hestekøretøj med to passagersæder over for hinanden, kuskesæde og en kaleche. I begyndelsen af 1700-tallet rejste kejser Josef 1. i sådan en vogn fra Wien til Landau.

Forhøjningen: Gulvet i stuen var forhøjet henne ved vinduet, så man bedre kunne se ud på vejen.

Den sidste balkjole

Refleksion

Du har nu arbejdet med *Den sidste balkjole* af Herman Bang.

Målet var at få kendskab til en af kanonforfatterne og dennes tid gennem en eller flere af forfatterens tekster. Målet var også at have fokus på krop og drama gennem den mundtlige fortælling.

Hvad ved du om Herman Bang nu?	
Hvad ved du om det moderne gennembrud?	
Hvorfor er Ottos forlovede et bedre parti for Emma?	
Hvordan var forholdet mellem mænd og kvinder på Herman Bangs tid?	
Hvad gjorde indtryk på dig i <i>Den sidste balkjole</i> ?	